

Sygn. akt: *IC 1900/12*

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 marca 2013 roku

Sąd Okręgowy w Białymstoku Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Joanna Dorota Toczyłowska (spr.)

Protokolant: starszy protokolant Justyna Nowacka

po rozpoznaniu w dniu 12 marca 2013 roku w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa M. P., Z. P. (1)

przeciwko J. K., I. W. (1), R. P., A. W., I. W. (2)

o ustalenie

I. Oddała powództwo;

II. Odstępuje od obciążania powodów kosztami sądowymi w całości.

UZASADNIENIE

Powodowie M. P. oraz Z. P. (1), w pozwach z dni – odpowiednio – 31 lipca 2012 roku przeciwko J. K., I. W. (1), R. P., A. W. i I. W. (1) oraz 20 lutego 2013 roku przeciwko R. P., A. W. i I. W. (2) – wnieśli ostatecznie o ustalenie skuteczności zbycia przez J. P. (1) ponad swój udział w spadku, otwartego w dniu 04 kwietnia 1950 roku, nieruchomości spadkowej położonej w B. przy ul. (...) o powierzchni 1.923 m², należącej do jego matki Z. P. (2), tj. o ustalenie, że „J. P. (1), który zbył jeden dom i 1.188 m² działki ponad swój udział w w/w nieruchomości spadkowej należącej do jego matki, w chwili swojej śmierci w dniu 27 lutego 1973 roku nic po sobie nie zostawił w spadku z nieruchomości o powierzchni 735 m², która pozostała po zbyciu”.

W uzasadnieniu wskazali, iż właścicielką nieruchomości składającej się z dwóch drewnianych domów, budynków gospodarczych i działki o powierzchni 310 sążni – 1.923 m², położonej przy ul. (...) w B. była ich babka Z. P. (2). Wyżej wymieniona w chwili śmierci dnia 04.04.1950 roku pozostawiła bowiem wskazaną na planie z 1937 roku nieruchomość o pow. 1.923 m² trojgu spadkobiercom: córkom K. K. i W. G. (1) oraz synowi J. P. (1) – po 1/3 na rzecz każdego z nich. J. P. (1) oświadczając nieprawdę, że jest jedynym spadkobiercą w latach 1954, 1956 i w latach '60 sprzedał część owej nieruchomości – ponad swój udział w spadku. Tym samym oczywistym jest, że Z. P. (2) w 1937 roku kupiła i posiadała do śmierci nieruchomość przy ul. (...) w B., w skład której wchodziła m.in. działka o pow. 1.923 m². Jej syn – ojciec powodów – J. P. (1), który zbył ponad swój udział w spadku po matce m.in. część działki o pow. 1.188 m², z obecnej nieruchomości oznaczonej numerem geodezyjnym (...) o powierzchni 735 m² w świetle prawa nie dziedziczy już niczego. Obecnie istniejąca nieruchomość przy ul. (...) w B., oznaczona numerem geodezyjnym (...) o powierzchni 735 m², nie istniała w chwili otwarcia spadku w dniu 04.04.1950 roku, bowiem pozostała i powstała w 1956 roku z nieruchomości spadkowej o pow. 1.923 m², po dwóch sprzedażach i stanowi 1/3 nieruchomości spadkowej /masy

spadkowej/ po Z. P. (2). Stwierdzenie nabycia spadku względem części majątku spadkowego jest zaś niedopuszczalne. Powstała sytuacja, w której ojciec powodów J. P. (1) zbył swój udział w spadku po matce i w chwili śmierci nic już z tego spadku nie pozostawił.

Pozwani R. P. i A. W. na rozprawie w dniu 12 marca 2013 roku wnosili o oddalenie powództwa w całości wskazując, że powodowie nie przedstawili żadnych nowych okoliczności, a wszystko zostało dokładnie wyjaśnione przez Sąd Rejonowy w Białymstoku w postanowieniu wstępnym o sygn. II Ns 2051/00 (II Ns 1149/02).

Sąd Okręgowy ustalił i zważył, co następuje:

Bezspornym jest, iż powodowie M. P. i Z. P. (1) oraz pozwany R. P. i J. W. są rodzeństwem i jednocześnie dziećmi J. P. (1) i B. P.. Z kolei J. P. (1) był synem Z. P. (2) i J. P. (2).

Bezspornym jest też, że J. P. (2) był drugim mężem Z. P. (2). Z pierwszego związku, ze S. G., posiadała ona dwoje dzieci: K. K. i W. G. (1). K. K. po swej śmierci również pozostawiła dwoje dzieci: J. K. i W. W., która pozostawiła z kolei syna – I. W. (1).

Poza sporem jest, że Sąd Rejonowy w B. postanowieniem z dnia 12 września 2000 roku w sprawie o sygn. II Ns 1893/00 stwierdził, że spadek po Z. P. (2), zmarłej dnia 04.04.1950 roku w B. i ostatnio zamieszkałej w B. przy ul. (...) nabyli na podstawie ustawy: syn J. P. (1), córka W. G. (2) i córka K. K. po 1/3 każde z nich. Natomiast spadek po J. P. (1), zmarłym dn. 27.02.1973 roku w B., ostatnio zamieszkałym w B. przy ul. (...) nabyli na podstawie ustawy: żona B. P. w 4/16 części, córka J. W. w 3/16 części, syn Z. P. (1) w 3/16 części, syn R. P. w 3/16 części i syn M. P. w 3/16 części /k. 6/.

Wskutek wniosku R. P. Sąd Rejonowy w Białymstoku w postępowaniu II Ns 1149/00 (II Ns 2051/02) o dział spadku postanowieniem wstępnym z dnia 26 września 2002 roku stwierdził, że B. P. z udziałem 20/48 części, M. P. z udziałem 3/48 części, J. W. z udziałem 3/48 części, Z. P. (1) z udziałem 3/48 części i R. P. z udziałem 3/48 części nabyli przez zasiedzenie własność nieruchomości położonej w B. przy ul. (...), składającej się z działek oznaczonych numerami geodezyjnymi: (...) o powierzchni 0,0017 ha, (...) o powierzchni 0,0004 ha, (...) o powierzchni 0,0010 ha i (...) o powierzchni 0,0704 ha – z dniem 04 kwietnia 1980 roku /pkt I/ i oddalił w pozostałym zakresie wnioski M. P. o stwierdzenie zasiedzenia.

Sąd Okręgowy w Białymstoku postanowieniem z dnia 24 stycznia 2003 roku w sprawie o sygn. II Ca 787/02 na skutek apelacji M. P. postanowił oddalić tę apelację /k. 74/.

Poza sporem jest też fakt, że Sąd Rejonowy w Białymstoku w postępowaniu II Ns 1149/00 (II Ns 2051/02) o dział spadku po J. P. (1), B. P. i o zniesienie współwłasności postanowieniem z dnia 17 lutego 2006 roku ustalił, że przedmiotem działu spadku po J. P. (1) jest udział 1/3 w zabudowanej nieruchomości położonej w B. przy ul. (...), składającej się z działek oznaczonych numerami geodezyjnymi: (...) o powierzchni 0,0017 ha, (...) o powierzchni 0,0004 ha, (...) o powierzchni 0,0010 ha i (...) o powierzchni 0,0704 ha – dla której to nieruchomości w IX Wydziale Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Białymstoku prowadzony był Zbiór Dokumentów o nr 13.070, o wartości łącznej 127.341 zł.

Sąd ten ustalił również, że przedmiotem działu spadku po B. P. jest udział 20/48 we wspomnianej wyżej nieruchomości, oraz że przedmiotem zniesienia współwłasności R. P., M. P., J. W. i Z. P. (1) z ich udziałami po 1/4 części jest wspomniana wyżej nieruchomość.

Sąd Rejonowy w Białymstoku dokonał działu spadków i zniesienia współwłasności w ten sposób, że nieruchomość szczegółowo wyżej opisaną przyznał na współwłasność J. W. w 1/2 części oraz R. P. w 1/2 części, nakazał uczestnikowi postępowania M. P., aby w terminie trzech miesięcy od daty uprawomocnienia się orzeczenia opróżnił i wydał J. W. i R. P. wspomnianą nieruchomość, jak również zasądził tytułem spłaty na rzecz M. P. od J. W. i R. P. kwoty po 15.917,63 zł /k. 128 – 129/.

Sporem nie był też objęty fakt, że J. W. zmarła w dniu 27 kwietnia 2012 roku, pozostawiając ze spadkobierców męża A. W. i syna I. W. (2).

Powyższy stan faktyczny ustalono na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego, tj. wymienionych dokumentów, przy czym co do zasady w powyższym kształcie nie był on w sprawie kwestionowany. Powód, precyzując swoje roszczenie o ustalenie w piśmie z dnia 14 września 2012 roku oraz na rozprawie w dniu 12 marca 2013 roku wskazał jednoznacznie, iż „chce ustalić, że J. P. (1), który zbył swój udział w nieruchomości spadkowej swojej matki Z. P. (2), w chwili swojej śmierci niczego nie pozostawił z nieruchomości, która pozostała po zbyciu”. Zdaniem powoda ma to zaś znaczenie o tyle, że w postępowaniach przed Sądem Rejonowym w Białymstoku o sygn. II Ns 1149/00 (II Ns 2051/02) i Sądem Okręgowym w Białymstoku o sygn. II Ca 787/02 nie została właściwie oceniona przez te Sądy skuteczność zbycia swojej części nieruchomości przez ojca powodów J. P. (1), a tym samym nie został właściwie ustalony skład spadku /masa spadkowa/ po Z. P. (2). Dodatkowo zdaniem M. P. postanowienie Sądu Okręgowego w Białymstoku zostało wydane z rażącą obrazą przepisów prawa, w tym art. 685 i 680 § 2 kpc. Powód wniósł bowiem do Sądu Rejonowego w Białymstoku wniosek o zasiedzenie na swoją rzecz własności wspomnianej wyżej nieruchomości przy ul. (...) /łącznie z działką geodezyjną o obecnym numerze (...)/. Legło to u podstaw postępowania toczącego się przed tym Sądem o sygnaturze II Ns 2051/00. Natomiast dwa lata później brat powodów R. P. wniósł o dokonanie działu spadku po ich babci i ojcu – Z. P. (2) i J. P. (1). Postępowanie w tym przedmiocie otrzymało sygnaturę II Ns 1149/02. Powodowie podnosili, iż połączenie tych dwóch spraw na zasadzie art. 618 § 2 kpc w zw. z art. 688 kpc było niezasadne i sprzeczne z prawem. Dodatkowo wskazywali też na szereg nieprawidłowości zaistniałych w toku tych postępowań, brak stosownych dokumentów, upływ terminów, a nawet wydanie jednego z orzeczeń w drodze przestępstwa. Pozwani wskazali natomiast na treść postanowienia Sądu Rejonowego w Białymstoku z dnia 17 lutego 2006 roku jako dostateczne wyjaśnienie wszystkich spornych kwestii.

Zgodnie z art. 189 kpc, powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego, gdy ma w tym interes prawny. Wypada przy tym podkreślić, iż regulacja ta, aczkolwiek zamieszczona w Kodeksie postępowania cywilnego, ma charakter materialnoprawny, stanowi bowiem podstawę dochodzenia roszczeń. Powództwo o ustalenie stosunku prawnego lub prawa może być uwzględnione wtedy, gdy spełnione są dwie przesłanki merytoryczne: interes prawny oraz wykazanie prawdziwości twierdzeń powoda o tym, że dany stosunek prawny lub prawo rzeczywiście istnieje. Pierwsza z tych przesłanek warunkuje określony skutek tego powództwa, decydując o dopuszczalności badania i ustalania prawdziwości twierdzeń powoda. Wykazanie zaś istnienia drugiej z tych przesłanek decyduje o kwestii zasadności powództwa /tak SN w wyroku z dnia 27 czerwca 2001 roku, II CKN 898/00, Lex nr 52613/.

Odnosząc się do powyższych przesłanek, niezbędnych do uwzględnienia powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego, należy przede wszystkim zdaniem Sądu stwierdzić, że powodowie nie wykazali zaistnienia po swej stronie interesu prawnego. Podane przez nich podstawy roszczenia zmierzały w istocie do ustalenia dowodu prawa własności, który z kolei miałby służyć za podstawę wzruszenia postanowienia Sądu Rejonowego w Białymstoku o stwierdzenie zasiedzenia, działu spadku i zniesienie współwłasności. Artykuł 189 kpc nie znajdzie zaś zastosowania, jeżeli przepisy szczególne przewidują: a) odrębne powództwa, których treścią jest ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa (np. o usunięcie niezgodności z art. 10 u.k.w.h.); b) powództwa o ukształtowanie; c) właściwość trybu nieprocesowego dla ustalenia stosunku prawnego lub prawa (np. stwierdzenie sukcesji praw spadkowych – art. 669–679 kpc, czy stwierdzenie nabycia prawa przez zasiedzenie – art. 609–610 kpc). Innymi słowy, postępowanie w sprawie o ustalenie nie może służyć naprawianiu ewentualnych nieprawidłowości zaistniałych w trakcie postępowania nieprocesowego, jako że w tym przypadku przewidziane są inne środki prawne. Znalazło to również potwierdzenie w orzecznictwie. Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 13 kwietnia 2011 roku podkreślił, iż „nie ma interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie w trybie art. 189 kpc ten, kto może poszukiwać ochrony prawnej w drodze powództwa o zasądzenie świadczeń pieniężnych lub niepieniężnych jak i gdy ochrony tej może domagać się w ramach postępowania nieprocesowego, np. w sprawie o dział spadku /I ACa 261/11, Lex nr 898641/. Pogląd ten Sąd Okręgowy podziela zaś w całości. Powodowie mają zresztą świadomość przysługujących im środków prawnych, jako że M. P. przyznał na rozprawie w dniu 12 marca 2013 roku, iż wniósł do Sądu Rejonowego w Białymstoku wniosek o wznowienie opisanego już wyżej postępowania nieprocesowego.

Zdaniem Sądu nie sposób też pominąć, że powodowie nie zmierzali do ustalenia istnienia bądź nieistnienia stosunku prawa /w postaci np. prawa własności/, ale żądali jedynie – co wyraźnie stwierdzili – ustalenia w istocie masy spadkowej /jej składników/, mającej być okolicznością służącą uzyskaniu orzeczenia w innej sprawie. Można zatem przyjąć, że żądaniem w istocie objęte było ustalenie okoliczności faktycznej. Należy zaś w ocenie Sądu jednoznacznie stwierdzić, że nie można żądać na podstawie art. 189 kpc ustalenia stanu faktycznego lub faktu /tak Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 10 marca 2010 roku, I ACa 140/10, Lex nr 626171/. Z tych też względów powództwo Z. P. (1) i M. P. podlegało oddaleniu.

O kosztach postępowania sądowego orzeczono na podstawie art. 102 kpc odstępując od obciążania nimi powodów z uwagi na ich bardzo trudną sytuację materialną.